MUSEOVIRASTO / MUSEIVERKET

PVM / DATUM
14.10.2021

DNRO / DNR
MV/10/00.04.01/2021

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

VIITE / REFERENS
HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022/ Lausuntopyyntö

ASIA / ÄRENDE
Museoviraston lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on pyytänyt Museoviraston asiantuntijalausuntoa vuoden 2022 talousarvioesityksestä 15.10.2021 järjestettävää kuulemistilaisuutta varten.

Museovirasto toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

Koronapandemian vaikutukset tulevat säteilemään edelleen koko kulttuuri- ja kulttuuriperintöalalle vuonna 2022, niin ikään Museoviraston vuoden 2022 toimintaan ja talouteen. Ulkomaisten matkailijoiden määrien ennakoidaan pysyvän pandemiaa edeltävää aikaa selvästi alemmalla tasolla, mutta myös kotimainen museoiden käyttö palautunee hitaasti, samoin yritysten ja yhteisöjen tila- ja tapahtumapalveluiden kysyntä, mikä heikentää oman tulonhankinnan kasvun edellytyksiä. Lisäksi kotimaan matkailun kehityssuuntaa on vaikea ennustaa. Taloutta paikkaamaan 2020 ja 2021 lisätalousarvioissa saatu koronatuki on ollut välttämätön taloudellisesti ja toiminnallisesti, ja todennäköisesti em. tilanteesta johtuvia määrärahatarpeita tulee olemaan koko alalla tulevanakin vuonna.

Talousarvion opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025:een pohjautuvien tavoitteiden mukaan taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytykset parantuvat ja tuotannon sekä jakelun muodot monipuolistuvat; osallisuus kulttuuriin lisääntyy ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa kaventuvat sekä kulttuurin perusta on vahva ja elinvoimainen. Museovirasto esittää huolensa siitä, että nyt esitetyt kulttuurin leikkaukset ovat ristiriidassa näiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden kanssa ja heikentävät niiden saavuttamista.

Momentti 29.80.04 ja momentti 29.80.20

Museoviraston toimitila- ja uudistushankkeet

Hallituksen talousarvioesitykseen sisältyy Museovirastolle 1,53 M€:n lisäys *Toimitiloista työn muutokseen ja digitalisaatioon, Sturenkatu 2 a:sta luopuminen* -muutoshankekokonaisuudelle. Kyseessä on monivuotinen hanke, johon virasto on esittänyt rahoitusta myös vuosille 2023–2025. Hankkeeseen liittyy Kokoelma- ja konservointikeskuksen laajennus, toimitilojen keskittäminen Kansallismuseon ja Vaunuvajan tiloihin sekä mittavan muuton edellyttämä kokoelmien haltuunottoprojekti.

Hankkeessa viraston kokoelmatoiminta keskitetään siihen parhaiten soveltuviin tiloihin. Hankkeen avulla kokoelmahallinnan prosesseja ja kokoelmatyön toimintaedellytyksiä sekä kokoelmiin liittyviä digitaalisia valmiuksia saadaan parannettua. Kokoelmien saatavuus paranee. Hanke tukee kansallisten kulttuuriperintövarantojen säilymistä ja käyttöä kestävällä tavalla. Vuodesta 2026 alkaen menot vähenevät pysyvästi noin 1,5 M€ vuositasolla toimitilasäästöinä.

Koko hankekokonaisuus on esitetty ensin JTS 2022–2025 -ehdotuksessa ja vuoden 2022 talousarvioehdotuksessa. Esitykseen sisältyy vuokravaltuuden saaminen kokoelmakeskuksen laajentamiseen vuoden 2022 talousarvioon. Hankekokonaisuus toteuttaa julkisen hallinnon kehittämisen strategian tavoitteita, mm. toimitilatehokkuuden ja uuden työn tekemisen tapojen kautta. Kokoelmakeskuksen hanke toteutetaan yhteistyössä Kansallisgallerian kanssa. Hanke edistää vahvasti myös digitalisaatiota sekä kulttuuriperinnön saatavuutta ja saavutettavuutta. Museovirasto pitää erittäin tärkeänä, että hankkeelle esitetty vuokravaltuus ja määräraha vuodelle 2022 hyväksytään, mutta toteaa samalla, että nyt käynnistetyn hankekokonaisuuden rahoitus myös kehyskauden vuosille 2023–25 tulee turvata.

Kansallismuseon uudisrakennushanke on hallitusohjelmaan sisältyvä, historiallisen merkittävä hanke. Muutoshankkeessa ei laajenneta vain museon palveluita ja tiloja, vaan ennen muuta kehitetään sen roolia yhteiskunnassa. Vuoden 2021 talousarvioesityksessä hankkeelle myönnetty 4 M € vuokravaltuus on jatkosuunnittelussa osoittautunut niukaksi ja hanketta on karsittu voimallisesti. Valtiovarainministeriö on esityksessään LTA IV/2021 esittänyt 150 000 € lisäystä vuokravaltuuteen. Lisäys mahdollistaa hankkeesta karsittujen kriittisten rakennusten välisten kulkuyhteyksien rakentamisen ja parantaa huomattavasti koko hankkeen toiminnallisuutta. Museovirasto on tyytyväinen valtionvarainministeriön ehdottamaan lisäykseen ja katsoo, että lisätalousarviossa lisärahoituksen turvin hanke olisi mahdollista toteuttaa suurelta osin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, mikäli rakentamisen hintakehitys pysyy tulevina vuosina maltillisena.

Momentille 29.80.20 (*vuokramenot n. 16,4 milj. euroa vuonna 2021*), Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden tilakustannuksiin esitetään vuokrien indeksikorotus. Tämä on tärkeää, jotta voidaan turvata kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden tilakustannusten maksaminen.

Sen sijaan vuokrien indeksikorotusta ei esitetä hallituksen esityksessä viraston toimintamenomomentille 29.80.04. Vuokrien indeksikorotusten huomioiminen täysimääräisesti budjettivalmistelussa, myös toimintamenomomentille, olisi kuitenkin pitkällä aikavälillä tärkeää. Viraston vuokramenot ovat myös toimintamenomomentilla huomattavat, n. 7,1 milj. euroa vuonna 2021, vuonna 2022 arviolta noin 30 % nettomenoista.

Maailmanperintöluetteloesityksen valmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö on 18.1.2021 päättänyt, että maailmanperinnön kansallisen aieluettelon uutena kulttuuriperintökohteena on Alvar Aallon humaani arkkitehtuuri. Museovirasto on esittänyt omassa TAE2022-esityksessään määräaikaista, ei pysyvää vuosille 2022–2025 jakaantuvaa yhteensä 380 000 euron määrärahalisäystä maailmanperintöluetteloesityksen valmistelua varten. Vuodelle 2022 määrärahaesitys oli 115 000 euroa, tämä esitys ei kuitenkaan edennyt valmistelussa.

Momentti 29.80.75

Momentille Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito esitetty 799 000 euroa on sama kuin useina edellisvuosina.

Museovirastolle kuuluvien kohteiden, Seurasaaren rakennukset ja museolaivat, kunnossapidossa on kuitenkin korjausvelkaa, jonka kasvutahti kiihtyy myös rakentamisen kustannusten nousun myötä. Sen vuoksi Museovirasto on esittänyt JTS- ja talousarvioehdotuksissaan määrärahan korottamista 1 milj. euroon. Rahoitus on lähivuosina korjattava kestävälle tasolle.

Momentit 29.80.31; 29.80.50; 29.80.52

Museoiden valtionosuudet ja kulttuuriperinnön avustusmäärärahat

Museoiden valtionosuuksiin on tehty tarpeellinen kustannustason tarkistus. Museoiden valtionosuusjärjestelmä on vastikään uudistettu menestyksekkäästi. Uudistuksen ja vuoden 2020 alusta voimaan tulleen museolain tarkoituksen täyttyminen, jo saavutettujen tulosten jatkuvuus ja museoiden alueellisten ja valtakunnallisten tehtävien kattavuus ja kehitys tulee varmistaa jatkossa. Museoiden lakisääteisiin valtionosuuksiin on momentin 29.80.31 lisäksi myönnetty yhteensä 7 258 000 euroa momentilla 29.80.52. Lakisääteisten valtionosuuksien siirtäminen kokonaisuudessaan budjettirahoituksen piiriin on tärkeää kulttuurin perustan vahvistamiseksi.

Rahapelituottojen (mom 52) vähenemisen vaikutukset koronapandemian kurittamaan kulttuurialaan ovat monin tavoin kohtuuttoman kovat. Museoviraston näkemyksen mukaan keskeistä on turvata kulttuurilaitosten valtionosuuksien ja lakisääteisiin velvoitteisiin kuuluvan rahoituksen siirtäminen budjettirahoituksen piiriin ja luoda näille vakaa ja ennustettava taso. Museovirasto vastaa valtion talousarviossa sille osoitettujen valtionavustusten jakamisesta. Museoviraston jakamiin avustuksiin kohdentuu 12.10.2021 julkistettujen tietojen mukaan noin -10 % leikkaus.

Avustuksilla ja niihin kytkeytyvällä ohjauksella ja neuvonnalla vaikutetaan laajasti kansallisen kulttuuriperinnön ja kulttuuriperintökohteiden asianmukaiseen hoitoon ja ylläpitoon, perinteisten taitojen säilymiseen, museoiden toiminnan innovatiiviseen kehittymiseen sekä yhdistys- ja järjestötoimintaan perustuvan perinteen tallennukseen. Niiden taustalla on sekä lainsäädännön että kansainvälisten sopimusten tuomia velvoitteita. Avustusten taso on ollut tarpeeseen ja haettuun kokonaissummaan nähden matala.

Mikäli rahapelituottojen alenema kohdennetaan nykyisen (12.10.2021) tiedon mukaisesti, laskee Museoviraston vuonna 2022 jaettavissa oleva avustussumma

yhteensä noin 24 % verrattuna vuoteen 2020 (3 271 000 € >> 2 495 000 €). Vuodelle 2021 osoitettu rahapelituottojen alenemasta johtunut leikkaus oli 511 000 € ja vuodelle 2022 yhteensä 265 000 € leikkaus.

Museoviraston jakamilla avustuksilla on suuri merkitys niiden edunsaajille, ja ne tukevat osaltaan kulttuurin perustan elinvoimaisuutta ja kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin sekä esimerkiksi korjausalan työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa.

Lisäksi voi todeta, että noin 50 % leikkaukset kohdentuvat myös avustuksiin, jotka koskevat kulttuuritilojen hankkimista, perustamiskustannuksia ja peruskorjauksia, mikä vaikeuttaa monien museoalan tilahankkeiden toteuttamismahdollisuuksia.

Sen sijaan esitetty näyttelypalkkiomallin vakiinnuttaminen (mom 50) tukee myönteisesti taiteilijoiden toimeentuloa ja yhteistyötä museoiden kanssa. Mallin vakiinnuttamiseksi on hyvä mahdollistaa näyttelypalkkiomallia valmistelleen työryhmän esityksen mukaisesti Museovirastolle ½ htv:n voimavaralisäys.

Pääjohtaja Tiina Merisalo

Kehittämisjohtaja Ulla Salmela

Jakelu: Eduskunta, Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

Tiedoksi: Opetus- ja kulttuuriministeriö